

Przegląd migracji międzynarodowej: SOPEMI 2010

Streszczenie w języku polskim

- Pomimo zmniejszenia zapotrzebowania na siłę roboczą w wyniku spowolnienia gospodarczego zagadnienie migracji międzynarodowej nadal zajmuje wysoką pozycję w polityce krajów członkowskich OECD. Ta coroczna publikacja zawiera analizę ostatnich ruchów migracyjnych i polityki migracyjnej krajów OECD. Przedstawiono w niej wpływ imigracji na zmiany populacji w wieku produkcyjnym w ostatniej dekadzie oraz rolę przewidywanego napływu migrantów w zwiększeniu populacji w wieku produkcyjnym w kolejnej dekadzie. W niniejszym Przeglądzie skupiono się też na studentach podejmujących naukę za granicą, próbując po raz pierwszy ocenić, jaki odsetek tych studentów zostaje w goszczących ich krajach po zakończeniu studiów.
- W publikacji opisano najważniejsze zmiany w polityce migracyjnej, w tym nowe przepisy regulujące kwestie napływu imigrantów, ich pobytu i dostępu do rynku pracy. Poza selektywnym doбором imigrantów dopasowanym do potrzeb rynku pracy oraz systemami punktowymi opisane zostały również środki ułatwiające integrację imigrantów. Szczegółowo przeanalizowano też kwestię międzynarodowej współpracy w celu usprawnienia kontroli granicznej oraz temat zwalczania nielegalnej imigracji.
- W raporcie rozpatrywany jest wpływ kryzysu gospodarczego na sytuację imigrantów na rynku pracy z uwzględnieniem takich czynników jak płeć, sektor zatrudnienia oraz różne typy umów. Dokonano też analizy rozwoju demograficznego ludności rdzennej i napływowej przewidywanego w rozpatrywanym okresie.

Przegląd migracji międzynarodowej za rok 2010 wskazuje na niewielki spadek napływu imigrantów do krajów OECD...

Poziom legalnej imigracji o charakterze stałym (około 4,4 mln osób) zmniejszył się w 2008 r. o 6%, po raz pierwszy po pięciu latach wzrostu o średnio 11% rocznie. Spadek ten wynika jednak głównie ze zmniejszenia napływu imigrantów do zaledwie kilku krajów i stosunkowo dużych ruchów migracyjnych w 2007 r. Niemniej jednak w 2009 r. nadal odnotowywano tendencję spadkową migracji w większości krajów OECD, stanowiącą jeden ze skutków dekonunktury.

...zwłaszcza, jeśli chodzi o swobodne przepływy migracyjne i migrację rodzinną.

W 2008 r. migracja w obrębie obszarów swobodnego przepływu osób stanowiła około 25% wszystkich przepływów migracyjnych na obszarze OECD i 44% przepływów migracyjnych w Europie. W Norwegii,

Szwajcarii, Austrii i Danii ten typ migracji stanowi dużo więcej niż połowę całkowitej migracji. Wśród krajów europejskich ważnymi krajami docelowymi migracji zarobkowej w roku 2008 były Portugalia, Hiszpania, Wielka Brytania i Włochy, gdzie około 20-30% imigrantów, których pobyt za granicą miał charakter trwały, przyjeżdżało z powodów zarobkowych. W pozostałych krajach (z wyjątkiem Japonii i Korei) najczęstszą przyczyną trwałej imigracji są powody rodzinne. Przyczyny rodzinne pozostają najistotniejszym czynnikiem migracji w Stanach Zjednoczonych (65%) oraz Francji i Szwecji.

*Migracja o charakterze tymczasowym nadal
ważna pomimo wahań związanych z kryzysem
gospodarczym...*

Migracja o charakterze tymczasowym rosła od połowy pierwszej dekady XXI w., po czym w 2008 r. zaczęła spadać. Spadek ten był najbardziej widoczny w odniesieniu do programów związanych z tymczasowym zatrudnieniem imigrantów. W 2008 r. do krajów OECD napłynęło ponad 2,3 mln tymczasowych imigrantów zarobkowych, co oznacza spadek rzędu 4% po czteroletnim okresie stałego wzrostu. Wszystko wskazuje na to, że w roku 2009 zostaną odnotowane dalsze spadki. Wzrost migracji dotyczył w 2008 r. takich kategorii jak prace sezonowe, programy pracy wakacyjnej oraz przeniesienia wewnątrzfirmowe, podczas gdy w innych kategoriach, przede wszystkim w migracji zarobkowej na czas określony, wystąpiła odwrotna tendencja. Tymczasowa migracja zarobkowa była również jednym z pierwszych rodzajów migracji, których dotknął kryzys gospodarczy.

*...natomiast liczba osób ubiegających się o
azyl wciąż rośnie.*

Liczba osób ubiegających się o azyl w krajach OECD ponownie rośnie od 2006 r. W 2008 r. najwięcej azylantów przyjmowały spośród krajów OECD Stany Zjednoczone (39 400), podczas gdy we Francji, Kanadzie, Wielkiej Brytanii i Włoszech liczba ta kształtowała się wszędzie powyżej 30 tys. Najwięcej azylantów w stosunku do liczby mieszkańców przyjmują Norwegia, Szwecja i Szwajcaria. Wśród osób poszukujących azylu najwięcej jest obywateli Iraku, Serbii i Afganistanu.

*Rosnący przepływ studentów zagranicznych
skutkuje pewnym odsetkiem trwałych
imigracji.*

W latach 2000-2007 łączna liczba studentów zagranicznych podwoiła się, osiągając ponad 2 miliony. Najwięcej studentów zagranicznych przyjmują Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Niemcy, Francja i Australia. Największe przyrosty procentowe odnotowały Nowa Zelandia i Korea, a w następnej kolejności Holandia, Grecja, Hiszpania, Włochy oraz Irlandia. Studenci-obcokrajowcy stanowią dla krajów OECD potencjalne źródło wysoko wykwalifikowanych imigrantów zarobkowych. W Przeglądzie migracji międzynarodowej za rok 2010 podejmujemy pierwszą próbę analizy wskaźników liczby studentów pozostających w krajach, w których podjęli naukę - zmiany statusu osób, które nie wznawiają wiz studenckich. Korzystając z tej metody, uzyskaliśmy wyniki między 15 a 35%, ze średnią na poziomie 21%.

*Za 10% przepływów migracyjnych
odpowiadają Chiny, natomiast Polska, Indie i
Meksyk za mniej niż 5%.*

W 2008 r. za ponad połowę wszystkich napływów migracyjnych odpowiadało najważniejszych 20 krajów pochodzenia. Spośród nich na pierwszych pozycjach znalazły się Chiny, Polska, Indie i Meksyk. W porównaniu z przepływami obserwowanymi pod koniec lat 90. XX w. największy wzrost odnotowano w przypadku imigracji z Kolumbii, Chin, Rumunii i Maroka. Równocześnie od 2000 r. zmniejsza się napływ imigrantów z Filipin i Federacji Rosyjskiej. W przypadku obywateli Polski w 2008 r. nadal odnotowywano ich wysoki odpływ do innych krajów europejskich.

Większa część wzrostu populacji, w tym

znaczna część populacji wchodzącej w wiek produkcyjny, była w wielu krajach OECD w ostatnich latach skutkiem migracji międzynarodowej.

Gdyby wskaźniki migracji utrzymały się na obecnym poziomie, liczba mieszkańców krajów OECD w wieku produkcyjnym wzrosłaby w okresie 2010-2020 o 1,9%, podczas gdy w latach 2000-2010 odnotowano wzrost rzędu 8,6%. W latach 2003-2007 migracja odpowiadała za wzrost populacji w 59%. Jeśli chodzi o populację osób w wieku produkcyjnym, to jedną trzecią nowych osób w tej grupie stanowią imigranci, mimo że po uwzględnieniu dzieci i osób starszych ich wkład w populację osób w wieku produkcyjnym jest zredukowany. Przyrost naturalny stanowił główny czynnik wzrostu populacji tylko we Francji, Stanach Zjednoczonych i Nowej Zelandii. W szeregu krajów południowej Europy oraz w Austrii i Czechach migracja odpowiadała za mniej więcej 90% przyrostu populacji.

Większa część wzrostu zatrudnienia wynika ze zwiększenia stopy zatrudnienia rdzennych mieszkańców, mniejsza - imigrantów.

Przeciętnie wzrost zatrudnienia w 51% należy przypisywać większemu wskaźnikowi zatrudnienia rdzennych mieszkańców, a w 39% międzynarodowej migracji, przy czym wartości te znacznie różnią się w poszczególnych krajach OECD. Wśród krajów, w których za wzrost zatrudnienia odpowiada przede wszystkim większa mobilizacja rdzennej siły roboczej, liczne są te ze stosunkowo wysoką stopą zatrudnienia, na poziomie powyżej 75%. Należą do nich m.in. Dania, Szwajcaria i Szwecja. I przeciwnie - te kraje, w których wzrost zatrudnienia pochodził głównie z zasobów zewnętrznej siły roboczej, charakteryzowały się wskaźnikami zatrudnienia na poziomie niższym od średniej dla obszaru OECD. Wyjątek stanowi tu Wielka Brytania.

W tegorocznym raporcie dokonano przeglądu strukturalnych i instytucjonalnych zmian w polityce migracyjnej...

Ważnym obiektem zainteresowania polityki migracyjnej nadal byli wysoko wykwalifikowani imigranci oraz zastosowanie punktowych systemów oceny (Dania, Wielka Brytania i Holandia). Można też zaobserwować zmiany w systemach zależnych od napływu imigrantów, w kierunku faworyzowania kandydatów z ofertami stałego zatrudnienia (Australia i Kanada). Tylko jeden kraj (Szwecja) otworzył się na migrantów o wszystkich poziomach kwalifikacji. Pozostałe przypadki otwarcia na mniej wykwalifikowanych imigrantów dotyczyły wyłącznie zmian w niektórych programach pracy sezonowej, wprowadzanych w celu przywrócenia tego typu formy migracji tymczasowej (Australia i Polska).

...również w polityce integracji i naturalizacji.

Zmiany w polityce łączenia rodzin zmierną przede wszystkim w kierunku narzucania restrykcyjnych kryteriów oceny, np. zaostreżenia wymagań pobytowych i dochodowych. Można zaobserwować tendencję wzrostową w zastosowaniu testów z wiedzy obywatelskiej i języka jako warunku łączenia rodzin i naturalizacji imigrantów.

Niektóre zmiany wynikają wyłącznie z kryzysu finansowego.

W latach 2008-2009 podjęto szereg nowych inicjatyw w zakresie polityki migracyjnej ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów powstałych w związku z kryzysem gospodarczym. W związku z tym część krajów OECD dokładnie przyjrzała się swoim kanałom migracji zarobkowej i zaostreżyła kryteria dostępu. Przyjęto pewne rozwiązania dotyczące bezrobotnych imigrantów bez możliwości odnowienia tymczasowego pozwolenia na pracę (Hiszpania, Irlandia) i ułatwiono im powrót do krajów pochodzenia (Hiszpania, Japonia

i Czechy). Niektóre limity ilościowe zostały obcięte (Włochy, Korea, Hiszpania i Australia).

W raporcie analizowany jest nieproporcjonalny wpływ kryzysu gospodarczego na wskaźniki zatrudnienia imigrantów w krajach OECD.

W latach 2008-2009 w większości krajów OECD większy wzrost bezrobocia zaobserwowano w grupie osób obcego pochodzenia niż wśród rdzennych mieszkańców. Podobnie, w większości krajów OECD stopy zatrudnienia wykazywały większe spadki w grupie obcokrajowców niż wśród rdzennych mieszkańców, choć w kilku krajach zjawisko to równoważył procentowy wzrost udziału osób obcego pochodzenia w grupie zatrudnionych. O ile w czasie kryzysu gospodarczego w prawie wszystkich krajach OECD łączne zatrudnienie rdzennych mieszkańców spadło, to w niektórych krajach znacznie zwiększyło się całkowite zatrudnienie osób obcego pochodzenia. Niemniej jednak wzrost zatrudnienia nie nadążył za wzrostem liczebności siły roboczej obcego pochodzenia z uwagi na stałe napływy imigrantów.

Zmiany odczuwają przede wszystkim młodzi imigranci...

W większości krajów OECD gwałtowniejsze spadki zatrudnienia można zauważyć w grupie młodych ludzi obcego pochodzenia niż w grupie młodzieży rdzennej. Podczas gdy całkowity spadek zatrudnienia w populacji osób młodych (15-24 lat) wynosił 7% w ciągu roku po drugim kwartale 2008 r., w grupie młodych imigrantów spadek ten był dwukrotnie większy. Co więcej, już na początku tego procesu stopa bezrobocia w populacji młodych imigrantów była wysoka i w 2009 r. wynosiła 15% w Stanach Zjednoczonych, 20% w Kanadzie i 24% w krajach UE. Niskie wskaźniki zatrudnienia w grupie tych osób są bardzo niepokojące z uwagi na fakt, że szybka integracja młodych i świeżo przybyłych imigrantów została uznana za jeden z kluczowych czynników decydujących o powodzeniu ich integracji w długim okresie. Z recesją wiąże się ryzyko stygmatyzacji na rynku pracy tych imigrantów, którym nie udało się znaleźć zatrudnienia w krótkim czasie po przyjeździe do kraju docelowego. W okresie załamania gospodarczego szczególnie ważnymi rozwiązaniami wydają się zatem doskonalenie języka, szkolenia, doradztwo i praktyki zawodowe.

...z kolei kobiety-imigrantki radzą sobie lepiej niż mężczyźni-imigranci.

W grupie imigrantów kryzys dotknął kobiety w znacznie mniejszym stopniu niż mężczyzn, ponieważ mężczyźni są zatrudnieni przede wszystkim w tych sektorach, które ucierpiały najbardziej (budownictwo, produkcja, finanse). We wszystkich krajach poza Belgią i Węgrami wskaźnik bezrobocia wśród kobiet-imigrantek spadł w mniejszym stopniu niż w grupie mężczyzn-imigrantów. W części krajów odnotowano wzrost odsetka kobiet w populacji imigrantów. To zjawisko ma zwykle miejsce wówczas, gdy rodziny poszukują sposobów na zwiększenie dochodów w wypadku utraty pracy przez mężczyzn.

Te same czynniki, które sprawiają, że imigranci są narażeni na utratę pracy, utrudniają dotarcie do nich z aktywną polityką zatrudnienia.

W raporcie przedstawiono czynniki decydujące o wynikach osiągniętych przez imigrantów na rynku pracy. Można zaobserwować większą obecność imigrantów w sektorach podatnych na wahania gospodarcze, poziom bezpieczeństwa zawieranych przez nich umów o pracę jest niższy, są częściej zatrudniani do prac tymczasowych, mają krótsze staże pracy i są bardziej narażeni na selektywne zwolnienia grupowe. Imigranci nie mają de facto dostępu do pewnych środków, jeśli ich dostępność zależy bezpośrednio lub pośrednio od długości pobytu w danym kraju lub od statusu administracyjnego. Chodzi o takie środki jak programy zatrudnienia w sektorze publicznym lub te programy, które wymagają minimalnej długości stażu lub stałego zatrudnienia. W raporcie przedstawiono kilka obszarów, w których polityka może pomóc zredukować

negatywne długoterminowe skutki w sferze zatrudniania imigrantów.

Dwa specjalne rozdziały dotyczą ważkich zjawisk...

Dwóm szczególnie istotnym kwestiom poświęcono specjalne rozdziały. W pierwszym z nich zbadano proces kształtowania się opinii publicznej na temat imigracji. W drugim natomiast przedstawiono czynniki decydujące o naturalizacji oraz jej wpływ na rynek pracy.

...pierwszy dotyczy imigracji w kontekście opinii publicznej...

W rozdziale tym dokonano analizy badań opinii publicznej z ostatniej dekady oraz przedstawiono nowe naukowe spostrzeżenia dotyczące kształtowania się opinii publicznej na temat imigracji. Oceniona została również rola cech indywidualnych w kształtowaniu opinii o gospodarczych i kulturowych konsekwencjach imigracji oraz preferencji dotyczących polityki migracyjnej. Jeden z najważniejszych wniosków z analizy jest taki, że przekonania na temat gospodarczego i kulturowego oddziaływania imigracji mają znaczący wpływ na indywidualne podejście do otwierania granic. Debata publiczna na temat imigracji i polityki migracyjnej nadal kształtowana jest przede wszystkim przez sposób przedstawiania tych kwestii w mediach oraz w wyniku oddziaływania pewnej liczby powszechnych przekonań. Pewne grupy społeczne są skłonne przyjmować różne postawy w stosunku do zjawiska imigracji, nie tylko ze względu na jego efekty dystrybucyjne, ale również m.in. na wartości przypisywane różnorodności kulturowej. Należy zatem nie tyle dążyć do zgody wszystkich grup społecznych na temat imigracji, co ograniczać skutki powszechnych przekonań i błędnych wyobrażeń. W takim kontekście reforma polityki migracyjnej powinna zmierzać do powiększania zasobów wiedzy społeczeństwa i zrozumienia wpływu migracji na gospodarkę, a także na kwestie społeczne i kulturowe. Osiągnięcie tego celu wymaga większej przejrzystości danych na temat skali imigracji międzynarodowej, lepszego dostępu do informacji oraz porównywalnych danych statystycznych na temat migracji międzynarodowej. Otwarte i systematyczne dyskusje z zainteresowanymi grupami powinny być oparte na wynikach odpowiednich badań. Powinno się pogłębiać powszechną wiedzę poprzez omawianie zagadnień migracyjnych w mediach, przy czym temat ten powinien być traktowany obiektywnie i rozpatrywany w szerszym kontekście.

...a drugi wpływu naturalizacji na integrację imigrantów na rynku pracy

Przyjmowanie obywatelstwa kraju docelowego kształtuje się bardzo różnie w krajach OECD. W krajach zasiedlanych przez imigrantów praktycznie wszyscy legalni imigranci uzyskują obywatelstwo w ciągu dziesięciu lat od przyjazdu. W europejskich krajach obszaru OECD w ciągu ostatniej dekady wzrósł odsetek długoterminowych imigrantów, którzy uzyskali obywatelstwo danego kraju. Wskaźniki naturalizacji są różne dla różnych grup imigrantów. W prawie wszystkich krajach większy wskaźnik przyjmowania obywatelstwa dotyczy imigrantów z krajów mniej zamożnych niż imigrantów z bogatszych krajów OECD. Poza tym można zauważyć, że obywatelstwo kraju docelowego przyjmuje więcej kobiet niż mężczyzn oraz więcej imigrantów z wykształceniem wyższym. Imigranci, którzy nabyli obywatelstwo państwa, na terenie którego się osiedlili, osiągają zwykle lepsze wyniki na rynku pracy. Sprawdza się to zwłaszcza w przypadku imigrantów z uboższych krajów oraz w przypadku kobiet. Imigranci, którzy uzyskali obywatelstwo w drodze naturalizacji, osiągają zwykle lepsze wyniki na rynku pracy, a dodatkowo sam proces naturalizacji wydaje się pozytywnie wpływać na ogólną sytuację imigrantów na rynku pracy. Ta poprawa wyników może być skutkiem mniejszych barier dostępu do rynku pracy, zwiększonej mobilności i ograniczenia dyskryminacji. Proces naturalizacji wydaje się szczególnie oddziaływać na dostęp imigrantów do lepiej płatnych zajęć oraz zatrudnienie w sektorze publicznym. Z tego rozdziału można wyciągnąć m.in. wniosek, że znoszenie barier takich jak ograniczenia związane z podwójnym obywatelstwem i skrajnie restrykcyjne kryteria dopuszczania imigrantów może poprawić ogólną sytuację imigrantów na rynku pracy. Osoby spełniające kryteria ubiegania się o obywatelstwo kraju przyjmującego należy zachęcać do podjęcia takiego kroku.

© OECD 2010

Niniejsze podsumowanie nie jest oficjalnym tłumaczeniem materiałów OECD.

Kopiowanie niniejszego podsumowania jest dozwolone pod warunkiem zamieszczenia informacji o prawach autorskich OECD i tytułu oryginalnej publikacji.

Wielojęzyczne podsumowania są tłumaczeniami fragmentów dokumentów OECD, pierwotnie opublikowanych w językach angielskim i francuskim.

Są one dostępne bezpłatnie w internetowej księgarni OECD: www.oecd.org/bookshop/

Dokładniejsze informacje można uzyskać, kontaktując się z Działem Praw Autorskich i Tłumaczeń w Dyrektoracie do Spraw Publicznych i Komunikacji: rights@oecd.org, faks: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

Zachęcamy do odwiedzania naszej strony internetowej: www.oecd.org/rights/

